

Анатолій Петров
Ярослав Чорненький

Скромна принадність персонажів

52

Чехов назвав свої «Чайку» і «Вишневий сад» комедіями. Тому, йдучи в руслі цього жанру (що, як правило, ігнорувалось постановниками), Валерій Більченко показав життя в маєтку Раневської як дещо комічне. Комізм витікав із невідповідності реального життя (яке уособлював Лопухін) й того, як головні персонажі це життя сприймають. Валерій Більченко через якийсь час залишає і свій театр, і країну, але його актори залишаються, використовуючи будь-яку можливість творити. Головне, що, завдяки своєчасно проявленій діловитості Більченка, театр мав дах над головою. А, як довело життя, істинно творчі починання у стінах університету «Києво-Могилянська Академія» мають успіх.

Мала успіх і вистава «Чекаючи на Годо», поставлена режисером Аллою Заманською, високо оцінена зарубіжними театральними критиками і київськими інтелектуалами. Успішна реалізація драми абсурду спонукала театр до наступного кроку і в результаті

з'явилась «Голомоза співачка» за Е.Йонеско. Постановник і автор музичного оформлення вистави Лариса Паріс запропонувала досить сміливу інтерпретацію класика абсурду, розбиваючи усталений стереотип, який означав занурення в похмурі візії тупикових психологічних станів і безвиході у спілкуванні. Але для цього й існує режисерська творчість, щоб пропонувати власне прочитання. Для цього існує і незамкнутість сучасної драматургії, яка, значною мірою абстрагувавшись від реальності, передбачає осучаснення, переінакшення апробованих тлумачень. Активна, наступальна музика, в якій, захоплюючись в екстазі, пульсують ритми бунту, відіграє ключову роль у структуруванні вистави, визначає акторську поведінку і настроює на відповідне сприйняття. У виставі задіяна вся труппа — Анатолій Петров, Вікторія Авдеєнко, Тарас Руденко, Тетяна Шуран, Валерій Легін (актор Молодого театру, який співпрацює з К.Е.Т.).

■ Анатолій Петров і Ярослав Чорненький у виставі «Чекаючи на Годо» за Беккетом.

■ Анатолій Петров у вуличній виставі.

■ Ярослав Чорненький.

■ Анатолій Петров і Ярослав Чорненький у виставі «Амфітріон» за Петером Гаксом.

Підбираю слова, епітети, — пробуючи характеризувати **Анатолія Петрова**. Ряд вибудовується із взаємовиключних понять: динамічний і стриманий, вибуховий і зосереджений, ексцентричний і непоказний, абсурдистський і реалістичний. Зрештою, дохожу висновку, що заняття це марне, бо Анатолій Петров — це рух, дія. Ефектна, але не афішована, на відміну від численних телешоу, які хизуються собою, не досягаючи сподіваного ефекту.

Взагалі, Петров — продукт нашого динамічного часу. І це правильно, адже крім зовнішнього боку, існує ще таємничий, чаклунський, невидимий бік акторської професії — енергія, яка діє на нас, глядачів, змушуючи відключатися від світу реального. Це можна назвати й іншим, також непоганим словом — магнетизм.

Аскетична постать, обличчя апостола — це, так би мовити, зовнішність, портрет, який, мабуть, є цікавий для художників. Момент гри — це відрив від реальності, це відчуття польоту, яке підносить над землею не тільки homo ludus, а й людину, якій гра адресується. Ось у цьому — секрет живучості театру, де актори перетворюються на персонажів, на Естрагона, наприклад, із «Чекаючи на Годо» Беккета, чи містера Сміта з «Голомозої співачки» Йонеско, чи Амфітріона з однойменної вистави за Гаксом. Анатолій Петров кожного наділяє чимось особистим, певною відірваністю від буденності, певним буттям, яке нехтує здоровим глуздом, раціональною доцільністю... Можливо, тому, що в його акторському житті більшість подій були пов'язані не з тріумфами, а з постійним доланням, освоєнням чогось нового... Та й слово «експериментальний» не випадково з'явилося в назві театру, як не випадково він опинився біля керма цього театру, зовсім не претендуючи на роль лідера. Просто в силу обставин. Його порив до освоєння на сценічному майданчику стихій — вогню, води, землі — можна пояснити пануванням стихійності в його характері, що не може не утруднювати роботу Петрова-художнього керівника. Тим не менше, за останні кілька років він поставив п'ять вуличних вистав: твір №4, твір №5, «Літній дощ», «Мрії», «Марко Пекельний» та «Амоге» в створеному ним студентському театрі «Ludus», а також на великій сцені дві дитячі вистави, що користувалися неабияким успіхом у дітей під час новорічних свят. Анатолій Петров — випускник КДІТМ імені І.Карпенка-Карого (1977), курсу В.Зимньої, після якого два роки працював у Львівському ТЮГу. З часу створення Київського Молодіжного (1980) — на його сцені, де зіграв Мулея у «Стійкому принці» за Кальдероном (виставу було заборонено), Гордого у «Пригвождених» за В.Винниченком, Розальдіо у «Циліндрі» за Е.де Філіппо. Переломною у його творчій біографії стала співпраця з Валерієм Більченком і головна роль (Серьожа) у виставі «І сказав Б...» за Б.Шипенком. Цей експеримент вийшов вдалим і з 1993 А.Петров працює в Експериментальному театрі НаУКМА, де зіграв свої кращі ролі — Фірса у виставі «Постріл в осінньому саду» та згаданих Естрагона, містера Сміта й Амфітріона. Актор продовжує працювати над новими ролями, не полишає студентів, активно займається вуличним театром, бере участь у міжнародних проектах.

53

Коли я вперше побачила на сцені **Ярослава Чорненького** (це була вистава Валерія Більченка «Постріл в осінньому саду»), мене насамперед вразило, як його Гаєв вільно переходив з мови оригіналу на німецьку. Це виглядало не як сценічний прийом, а як реакція: так було зручніше спілкуватись з партнеркою — акторкою з Данії, яка грала Раневську. Але незвичність актора була не тільки в цьому. Він, не нав'язуючи себе своєму персонажеві, був органічним, був самим собою. У виставі пронизливо звучав мотив нереалізованості таланту, який найповніше втілював Леонід Андрійович Гаєв. Перед нами була доросла дитина, яка вражала не стільки інфантильністю, скільки смішною безпорадністю, за якою прочитувався трагізм, бажання залишатися собою до кінця. Тема нереалізованості інтелігентної, обдарованої людини пронизливо звучала у пізнього Чехова. Вона резонувала зі станом душі сучасних Гаєвих. Тих, що, як і він, були досі захищені й могли спокійно думати про «плідну працю й віру в ідеали добра та суспільної самосвідомості» й раптом опинилися без захисту. Вони тримаються тільки завдяки внутрішнім резервам, вродженому почуттю гумору, яким намагаються захищатися від дійсності. П'єса Беккета, яка виснажує бездіяльністю, безглуздом, безвихіддю людського становища, зазнає у виставі «Чекаючи на Годо» радикальної трансформації (слід сказати, що вистава не є чимось застиглим: відколи з'явилась, постійно розвивається, видозмінюється завдяки варіативності виконання). Владімір — Ярослав Чорненький і Естрагон — Анатолій Петров, наповнюючи власним станом душі, настроєм сценічний простір, немов ігнорують сам факт чекання, забувають про власне становище й роблять глядачів свідками свого спілкування. Тонке нюансування, де «грає» кожна дрібничка (в максимальному драматургічному та сценографічному лаконізмі вистави дрібні клаптики паперу в руках Я.Чорненького стають промовистими і функціональними, не кажучи вже про капелюх чи

телефон, що прикріплений до єдиного елементу декорації — телеграфного стовпа). Обидва актори грають бомжів, але вони індивідуалізовані настільки, що ти, глядач, непомітно проникаєш у їхній світ і забуваєш, хто вони, ці персонажі. На перший план виходить особистість. Ярослав Чорненький наділяє свого героя такими рисами, як м'яка поступливість (він гасить нервозність Гогі), освіченість (ми є свідками, як він самозаглиблено читає), музикальна обдарованість (згадаймо, як він заколисує свого приятеля співом, або на початку другої дії винахідливо «кладе на музику» приповідку «У попа була собака», що також символізує нескінченність), почуттям гумору (епізод з черевиками), спостережливість і чутливість, зрештою, доброту (він не залишає свого друга, хоча той є для нього до певної міри тягарем). Актор вміє наповнювати сценічний простір енергією, спрямовувати її у потрібне русло. Не менш суттєвою рисою є притаманне йому відчуття ансамблю, без якого просто не могло б існувати такої неповторної вистави як «Чекаючи на Годо». Після успіху вистави «Голомоза співачка» (дві нагороди «Київської Пекторалі» 1999 року) виникла потреба дати їй постійне життя. Це означало, що потрібно було

ввести нового актора на роль місіс Мартін, яку виконував Юрій Яценко (мешкає в Москві). Цю роль і зіграв Чорненький, внісши у виставу новий струмінь, інтонацію наївності, зворушливої безпорадності, наділив цей персонаж насмішкуватим гумором, парадоксальністю, що особливо комічно виглядає у намаганні окреслити персонажа-жінку (бо він тільки вдає, що перевтілюється в неї).

Живе сценічним життям ще один персонаж Чорненького — філософ Созій у виставі «Амфітріон» за Петером Гаксом (постановник А.Ігнатуша). Серед вирування любовних пристрастей він — єдиний незворушний персонаж, на якому розряджається його повелитель — воєначальник Амфітріон. Созій не тільки стоїчно зносить знущання повелителя, а й переконливо коментує дію, висловлює власні сентенції з приводу. Він є втіленням незворушності: на його тлі особливо увиразнюються динамічні в своєму пошуку істинних цінностей Амфітріон, Алкмена, Юпітер. І цього разу персонаж Чорненького не бажає мінятися, хоч і втягнутий у перипетії, що виникли у любовному трикутнику. Созій залишається відстороненим спостерігачем: він твердо переконаний, що так і має жити філософ.

Акторські роботи Анатолія Петрова і Ярослава Чорненького залишають по собі відчуття об'ємності, поліфонічності, багатовимірності. Це актори сучасного стилю, позбавленого найменшої сценічної нарочитості. Нині вони працюють над новою виставою, але не будемо забігати наперед.